

RESOVIA SACRA

STUDIA TEOLOGICZNO-FILOZOFICZNE
DIECEZJI RZESZOWSKIEJ
ROK 24 (2017)

NUMER JUBILEUSZOWY
Z OKAZJI 25-LECIA
DIECEZJI RZESZOWSKIEJ

Rzeszów 2017

KS. JAN WALKUSZ

POWOŁANIE DIECEZJI RZESZOWSKIEJ W KONTEKŚCIE REORGANIZACJI STRUKTUR KOŚCIOŁA W POLSCE W 1992 ROKU

Dwudziestopięćciecie od generalnej i jednej z największych reorganizacji struktur administracyjnych Kościoła katolickiego w Polsce oraz powołanie szeregu nowych diecezji, w tym także diecezji rzeszowskiej, generuje konieczność retrospektywnych refleksji, by należycie odczytać sens i zamysł, jaki przyświecał Stolicy Apostolskiej przy podejmowaniu tej w istocie przełomowej decyzji. Jeśli więc zważyć, że dwie wcześniejsze dwudziestowieczne reorganizacje w naszym kraju, wymuszone zresztą uwarunkowaniami polityczno-społecznymi, nie były w stanie uczynić zadość sprawnemu funkcjonowaniu Kościoła i należytej organizacji duszpasterstwa, to reforma owych struktur była koniecznością. Bulla *Vixdum Poloniae unitas* z 28 października 1925 roku¹, jako wynik porządku

KS. PROF. DR HAB. JAN WALKUSZ, kapłan diecezji pelplińskiej, kierownik Katedry Historii Kościoła w Czasach Najnowszych, Metodologii i Nauk Pomocniczych Historii Kościoła KUL. Kontakt: jawal@kul.lublin.pl

1. „Acta Apostolicae Sedis” 17(1925), s. 273–287 (dalej AAS); *Konkordat Polski ze Stolicą Apostolską*, Lwów 1925, s. 10–13, 40–52; S. Łukomski, *Konkordat zawarty 10 lutego 1925 roku pomiędzy Stolicą Apostolską a Rzeczypospolitą Polską*, Łomża 1934 (passim); B. Kumor, *Projekty zmian w organizacji metropolitalnej i diecezjalnej w Polsce (1918-1928)*, w: *Kościół w II Rzeczypospolitej*, red. Z. Zieliński, S. Wilk, Lublin 1980, s. 53–62; W. Jakubowski, M. Solarczyk, *Organizacja Kościoła rzymskokatolickiego na ziemiach polskich od X do XXI wieku*, Warszawa 2011, s. 28–31.

po pierwszej wojnie światowej i konkordatu z 10 lutego 1925 roku, regulowała cyrkumskrypcję kościelną w procesie jednoczenia kraju po uzyskanej niepodległości, a konstytucja apostolska *Episcoporum Poloniae coetus* z 28 czerwca 1972 roku nie do końca rozwiązywała problemy administracji kościelnej, celowo utrudnianej rozlicznymi przedsięwzięciami nieprzychylniej polityki ówczesnych władz państwowych². Stąd też u schyłku PRL, po uchwaleniu przez sejm ustawy z dnia 17 maja 1989 roku znoszącej obowiązek uzyskania zgody czynników państwowych na tworzenie nowych struktur administracji kościelnej, a zwłaszcza po przemianach ustrojowych w naszym kraju, zrodziły się możliwości pełnej normalizacji podziału administracyjnego Kościoła w Polsce. Dodatkową zaś okolicznością sprzyjającą temu procesowi, był pontyfikat Jana Pawła II, doskonale zorientowanego w cywilnej i kościelnej rzeczywistości polskiej, nawiązanie stosunków dyplomatycznych między Rzeczpospolitą Polską a Stolicą Apostolską i wznowienie nuncjatury apostolskiej w Warszawie, a także – co już po części zastosowano w odniesieniu do cyrkumskrypcji z 1972 roku – wskazania Drugiego Soboru Watykańskiego. W tym ostatnim przypadku, zwłaszcza dyrektywy dekretu o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus* okazały się nad wyraz precyzyjne, albowiem podkreślają, że skuteczne wypełnienie obowiązków biskupich wymaga „odpowiedniego ustalenia granic diecezji”³. W innym zaś miejscu ten sam dokument stwierdza, że: „zasięg terytorialny diecezji oraz liczba jej mieszkańców winny być zasadniczo takie, aby z jednej strony biskup, choć wspomagany przez innych, mógł osobiście wypełniać obowiązki biskupie oraz systematycznie przeprowadzać wizytacje duszpasterskie, prawidłowo kierować wszystkimi dziełami apostolskimi w diecezji i je koordynować, a zwłaszcza poznać swoich kapłanów oraz zakonników i świeckich mających jakiś udział w przedsięwzięciach diecezjalnych, z drugiej zaś strony trzeba zapewnić wystarczającą i odpowiednią przestrzeń, w której czy biskup, czy duchowni mogliby z pożytkiem zaangażować wszystkie swoje siły w posługę, mając przed oczyma potrzeby całego Kościoła”⁴.

W takim więc kontekście już w 1990 roku rozpoczęto przygotowania do nowego rozgraniczenia Kościoła w Polsce. Z inicjatywy nuncjusza apostolskiego w Polsce, abpa Józefa Kowalczyka, 10 października 1990, podczas 243

2. AAS 84(1974), s. 657–659; A. Piekarski, *Wolność sumienia i wyznania w Polsce*, Warszawa 1979, s. 77–90; J. Żaryn, *Dzieje Kościoła katolickiego w Polsce (1944–1989)*, Warszawa 2003, s. 302–306; R. Masalski, *Bulla Episcoporum Poloniae coetus – geneza i konsekwencje*, „Kościół w Polsce. Dzieje i Kultura” 12(2013), s. 145–157.

3. Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus*, w: *Sobór Watykański II. Konstytucje–Dekrety–Deklaracje*, Poznań 2001, nr 22.

4. Tamże, nr 23.

zebrania plenarnego Konferencji Episkopatu Polski, powołano specjalną komisję dotyczącą nowego podziału administracyjnego Kościoła w Polsce, której przewodniczył kardynał Franciszek Macharski. Zebrane przez komisję sugestie od poszczególnych biskupów diecezjalnych, stanowiące następnie materiał pogłębionych analiz, doprowadziły do skonstruowania projektu nowej cyrkumskrypcji, który został pod koniec 1991 roku przesłany Stolicy Apostolskiej⁵. Niemniej już w styczniu tegoż roku – jako preludeum nowej regulacji struktur Kościoła w Polsce – watykańska Kongregacja do spraw Biskupów wydała *Dekret przywracający Ordynariat Polowy w Polsce*, a podczas IV pielgrzymki apostolskiej do ojczyzny (czerwiec 1991) Jan Paweł II podniósł do rangi diecezji dotychczasowe administratury apostolskie w Białymstoku i Drohiczyźnie⁶. Główny zaś architekt kompleksowych przeobrażeń organizacji Kościoła w Polsce, nuncjusz Kowalczyk, od samego początku – podnosząc konieczność takich przedsięwzięć – argumentował je z jednej strony przewagą biskupów pomocniczych w stosunku do diecezjalnych (stosunek 3:1), z drugiej natomiast przedstawiał podstawowe założenia owej reformy. Według nich w kraju winno być tyle diecezji, by średnia liczebność jednej wynosiła około miliona wiernych, a powierzchnia od 5 do 10 tys. km². Stąd postulował przynajmniej 10 nowych diecezji, zgrupowanych co najmniej w 9 metropoliach, a także wskazywał na potrzebę rozwiązania unii personalnej Gniezna i Warszawy⁷. Jan Paweł II natomiast ową konieczność uzasadniał zachowaniem proporcji terytorialnej, pisząc w liście do kardynała Józefa Glempa z 4 października 1991 m. in.: „Po ostatnich decyzjach Stolicy Apostolskiej za naszą obecną granicą wschodnią staje się bardziej aktualna sprawa nowych rozgraniczeń diecezjalnych na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. Ustanowienie stolic biskupich w Białymstoku i Drohiczyźnie jest krokiem doraźnym, który przynagla, aby myśleć o całości. Chodzi o to, ażeby struktura organizacyjna Kościoła w Polsce uzyskała stosowną proporcję

5. *Informacja biskupa polowego o istocie i strukturze Ordynariatu Polowego*, „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej” 48(1993) nr 5, s. 251–257; B. Kumor, *Historia Kościoła, cz. 8 – Czasy współczesne 1914–1992*, Lublin 2004, s. 535–537.
6. W. Góralski, *Reorganizacja struktur administracyjnych Kościoła katolickiego w Polsce dokonana przez Jana Pawła II odpowiedzią na konieczność unormowania sytuacji powstałej po II wojnie światowej oraz na apel Soboru Watykańskiego II*, w: *Progrediamur oportet in spe. 20-lecie bulli Jana Pawła II Totus Tuus Poloniae populus. Księga jubileuszowa dedykowana Jego Ekscelencji arcybiskupowi Józefowi Kowalczykowi metropolicie gnieźnieńskiemu Prymasowi Polski z okazji złotego Jubileuszu kapłaństwa*, red. A. Mazurek, Warszawa 2012, s. 26, T. Moskał, *Bulla Totus Tuus Poloniae populus – geneza i konsekwencje*, „Kościół w Polsce. Dzieje i Kultura” 12(2013), s. 160.
7. J. Kowalczyk, *Dojrzewanie czasu. Wybór dokumentów, przemówień i homilii 1989–1998*, Poznań 1998, s. 131–136; por. Motu proprio papieża Jana Pawła II *Apostolos suos* z dnia 21 maja 1998 r., AAS 90(1998), s. 641–658.

między wschodem a zachodem nie tylko przez doraźne korekty, ale przez nowe rozplanowanie ośrodków diecezjalnych, wkomponowanych w kościelne prowincje (metropolie)”⁸.

Dość zatem w świetle powyższego skonstatować, iż w wyniku ponad półtora-roczej pracy odpowiedniej komisji przygotowawczej, zaangażowania nuncjusza apostolskiego w Polsce oraz osobistych sugestii Ojca Świętego, wyjątkowo przygotowanego do takich decyzji, sfinalizowano proces generalnej, zakreślonej na szeroką skalę reformy kościelnych struktur administracyjnych w kraju, co zostało usankcjonowane 25 marca 1992 bullą *Totus Tuus Poloniae populus* oraz odpowiednimi aktami wykonawczymi. Na mocy tych dokumentów rozwiązano unię *aeque principaliter* archidiecezji gnieźnieńskiej i archidiecezji poznańskiej oraz unię *ad personam* archidiecezji gnieźnieńskiej i archidiecezji warszawskiej, utworzono 13 nowych diecezji, dokonano zmian nazwy trzech diecezji, nadano nowe struktury pięciu już istniejącym prowincjom kościelnym oraz utworzono osiem nowych, powołano archidiecezję łódzką podporządkowaną bezpośrednio Stolicy Apostolskiej, określono granice terytorialne diecezji i jurysdykcję poszczególnych biskupów obrządku łacińskiego i biskupa obrządku bizantyjsko-ukraińskiego w obecnych granicach Rzeczypospolitej Polskiej⁹. Dalsze uzupełnienia reform administracyjnych z roku 1996, 2004 i 2009 wykreowały aktualny stan organizacyjny Kościoła katolickiego (obu obrządków) w Polsce, który tworzy: 13 prowincji kościelnych obrządku rzymskokatolickiego z 41 (archi)diecezjami, jedna prowincja obrządku bizantyjsko-ukraińskiego z dwiema (archi)diecezjami oraz dwa ordynariaty: Wojska Polskiego (bp Józef Guzdek) i wiernych obrządków wschodnich (kard. Kazimierz Nycz)¹⁰.

Wśród nowo powołanych w 1992 roku diecezji znalazła się m. in. diecezja rzeszowska, choć plany utworzenia takiej jednostki kościelnej w Rzeszowie pojawiły się o wiele wcześniej. Już bowiem na początku minionego wieku, bezpośrednio po śmierci biskupa Łukasza Soleckiego, czyli w 1900 roku, wysunięto projekt podziału niezwykle rozległej diecezji przemyskiej, z jednoczesną propozycją utworzenia diecezji w Rzeszowie, na którą, jako ordynariusza, przewidziano m. in. ks. Józefa Bilczewskiego. Pomysł ów, zrazu przychylnie przyjęty przez nuncjusza apostolskiego w Wiedniu, Emidio Talianiego, oraz namiestnika Galicji hr. Leona Pinińskiego, dość szybko upadł wskutek zdecydowanego

8. Faksymile listu, zob. *Progrediamur oportet in spe...*, s. 56–57; por. J. Kowalczyk, *Dojrzewanie czasu...*, s. 131–132.

9. Zob. „Miesięcznik Pastorski Płocki” 77(1992) nr 6, s. 336–356; T. Moskal, Bulla *Totus Tuus Poloniae populus...*, s. 162–163.

10. Akta Konferencji Episkopatu Polski, t. 13, Warszawa 2007, s. 21; t. 15, Warszawa 2009, s. 14–16.

sprzeciwu wikariusza kapitulnego bpa Józefa Sebastiana Pelczara¹¹. Natomiast po pierwszej wojnie światowej aż dwukrotnie występowano z takim projektem. Najpierw – w odpowiedzi na ankietę rozesłaną do wszystkich biskupów w 1920 roku przez sekretarza episkopatu biskupa Henryka Przeździeckiego – za podziałem diecezji przemyskiej i utworzeniem biskupstwa rzeszowskiego oraz włączeniem go do metropolii krakowskiej opowiedział się biskup Piotr Mańkowski (Kamieniec Podolski). Po śmierci zaś w 1924 roku bpa Pelczara ks. Julian Łukaczkiewicz (według ks. Bolesława Kumora to pseudonim) w poufnym liście do bpa Przeździeckiego pisał m. in.: „by stworzyć nowe biskupstwo w Rzeszowie. Linia dzieląca diecezję przemyską szłaby od Sandomierza przez Przeworsk, Krosno do Karpat. Dwie trzecie dóbr biskupich pozostawić dla Przemyśla, a jedną trzecią dla Rzeszowa”¹². Choć pierwsza i druga propozycja nie otrzymała poparcia, o wiele bardziej prorocze okazały się słowa biskupa Ignacego Tokarczuka z 14 grudnia 1980 roku, podczas poświęcenia kamienia węgielnego pod kościół Najświętszego Serca Pana Jezusa w Rzeszowie. Ówczesny ordynariusz przemyski powiedział wtedy m. in.: „Tak sobie myślę, że ta świątynia będzie katedrą (...). Myślę, że Rzeszów, który się tak rozwija, kiedyś stanie się obok Przemyśla siedzibą diecezji i tak mi się widzi (chyba nie będę fałszywym prorokiem), że kiedyś tu powstanie siedziba diecezji”¹³. I zaiste stało się tak po dwunastu latach, czyli w 1992 roku, mimo iż we wstępnych projektach z 1991 roku mówiło się raczej o diecezji stalowowolsko-sandomierskiej. Prawdopodobnie jednak osobista decyzja papieża Jana Pawła II przesądziła o ustanowieniu diecezji w Rzeszowie, o czym już na początku 1992 roku – nieoficjalnie wprawdzie – informował bp Tokarczuk proboszcza parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa, ks. Stanisława Maca, dodając zarazem, że świątynia ta zostanie wyniesiona do godności katedry jako kościół biskupa rzeszowskiego¹⁴. A został nim dotychczasowy biskup tytularny Pertusa i krakowski biskup pomocniczy dr Kazimierz Górny. Wprawdzie oficjalna nominacja została potwierdzona komunikatem Nuncjatury Apostolskiej w Polsce z dnia 25 marca

11. *Hierarchia catholica mediū et recentioris aevi sive summorum pontificum S. R. E. cardinalium ecclesiarum antistitem series*, t. 8, wyd. R. Ritzler, P. Sefrin, Patavii 1978, s. 506; M. Tarnowski, *Arcybiskup Józef Bilczewski. Krótki rys życia i pracy*, Lwów 1924, s. 20; J. Kupczewska, *Biskupa Józefa Sebastiana Pelczara Mój życiorys*, w: *Święty Józef Sebastian Pelczar (1842–1924). Rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego i biskup przemyski*, red. A. Kubiś i in., Kraków 2005, s. 88.

12. B. Kumor, *Granice metropolii i diecezji polskich (968–1939)*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 22(1971), s. 352; tenże, *Projekty zmian...*, s. 60.

13. I. Tokarczuk, *Z przemyskiej „Twierdzy”*, cz. 1, oprac. L. Żbikowska, Marki 1998, s. 215, cyt. za: A. Motyka, *Redemptori hominis. Dziesięciolecie diecezji rzeszowskiej (1992–2002)*, Rzeszów 2002, s. 12–13.

14. A. Motyka, *Redemptori hominis...*, s. 10.

1992, niemniej już 17 marca tegoż roku o takiej decyzji Ojca Świętego prywatnie informował abp Józef Kowalczyk¹⁵.

Usankcjonowaniem tych wszystkich przedsięwzięć i przygotowawczych działań stała się bulla Ojca Świętego Jana Pawła II *Totus Tuus Poloniae populus* z dnia 25 marca 1992. W części dotyczącej rozważanego tu tematu, postanawiała: „Tworzy się nową diecezję rzeszowską z kościołem katedralnym pod wezwaniem Serca Jezusa w Rzeszowie i przydziela jej dekanaty: Brzostek, Czudec, Frysztak, Głogów, Jaśło-Wschód, Jaśło-Zachód, Rzeszów I, Rzeszów II, Rzeszów III, Rzeszów IV, Sokołów, Strzyżów, Tyczyn, Żmigród (z diecezji przemyskiej obrządku łacińskiego): Kolbuszowa oraz 37 parafii z diecezji tarnowskiej: Brzeziny, Chechły, Glinik, Łączki Kucharskie, Mała, Nawsie, Niedźwiady, Ropczyce, Wielopole Skrzyńskie (z dekanatu Ropczyce); Będziemyśl, Borek Wielki, Bystrzyca, Czarna Sędziszowska, Góra Ropczycka, Kamionka, Klęczany, Nockowa, Sędziszów Małopolski, Witkowice, Zagorzyce (z dekanatu Sędziszów); Biecz, Binarowa, Kryg, Libusza, Rożnowice, Wójtowa (z dekanatu Biecz); Gorlice-Św. Andrzej Bobola, Kobylanka, Męcina Wielka (z dekanatu Gorlice-Północ); Gładyszów, Gorlice-Najświętszej Maryi Panny, Gorlice-Glinik Mariampolski, Ropica Polska, Sękwa, Smerekowiec (z dekanatu Gorlice-Południe)”¹⁶.

Tak zatem pierwotny obszar diecezji rzeszowskiej, przynależnej do metropolii przemyskiej obrządku łacińskiego, liczył 201 parafii i 4 rektoraty, wydzielone w większości z diecezji przemyskiej, oraz w znacznie mniejszej części z diecezji tarnowskiej, a zorganizowanych w 19 dekanatach, w których pracowało 491 kapłanów, w tym 423 księży diecezjalnych, 68 zakonnych, wspomaganych nadto przez 20 braci zakonnych oraz 224 siostry zakonne¹⁷.

Całość tak funkcjonującej struktury personalno-instytucjonalnej stała się polem duszpastersko-administracyjnej aktywności biskupa Kazimierza Górnego, wspomaganego wydatnie przez dotychczasowego biskupa pomocniczego diecezji przemyskiej dra Edwarda Białogłowskiego. Ten ostatni zresztą, na mocy delegacji pierwszego rządcy nowo utworzonego biskupstwa, objął kanonicznie diecezję rzeszowską 25 marca 1992 roku w kościele Najświętszego Serca Pana Jezusa w obecności licznie zgromadzonych wiernych oraz księży:

15. Komunikat Nuncjatury Apostolskiej w Polsce z dnia 25 marca 1992 roku, w: *Progrediamur oportet in spe...*, s. 107; Dekret Nuncjatury Apostolskiej w Polsce, „Zwiastowanie. Pismo Diecezji Rzeszowskiej” 1(1992) nr 1, s. 12–13; A. Motyka, *Redemptori hominis...*, s. 10.

16. AAS 84(1992) pkt. VI, s. 1105.

17. „Zwiastowanie” 1(1992) nr 1, s. 21; por. *Nowe diecezje Kościoła katolickiego w Polsce*, red. L. Adamczuk, W. Zdaniewicz, Warszawa 1994, s. 170–172.

Jerzego Buczka, Stanisława Maca, Stanisława Nabywańca i Mieczysława Lignowskiego¹⁸. 11 kwietnia zaś, czyli w sobotę przed Palmową Niedzielą odbył się liturgiczny ingres bpa Kazimierza Górnego, inaugurujący oficjalny początek budowania od podstaw struktur i niezbędnych instytucji nowej jednostki kościelnej.

W pierwszym liście pasterskim z tej okazji hierarcha rzeszowski nakreślił priorytety programu swej misji, odwołując się do historii i tradycji tej ziemi, naznaczonej wymownym świadectwem heroicznej wiary i twórczej miłości Kościoła, zwłaszcza tych, którzy zostali wyznaczeni na patronów nowej diecezji. A wpisując ów program w nauczanie Jana Pawła II, napisał m. in.: „W dniu uroczystego ingresu do katedry Najświętszego Serca Pana Jezusa w Rzeszowie i objęcia pasterskiej posługi w diecezji rzeszowskiej pragnę ponad wszystko przywołać na pamięć wielkie wydarzenie z czerwca ubiegłego roku, jakie miało miejsce przy tej świątyni. Umiłowany Ojciec Święty, wobec wielkiego i wspaniałego zgromadzenia wiernych, dokonał beatyfikacji biskupa Józefa Sebastiana Pelczara, syna tej pięknej ziemi. (...) Ojciec Święty w swoim kazaniu ukazał heroiczną cnót błogosławionego, ale także zaświadczył o waszej wierze, miłości Boga i Ojczyzny, oraz przekazał program prowadzący do odbudowania ojczystego domu. (...) Przypomniawszy Papieżowi, że wyrazem mądrości wiary jest wspaniała i długa tradycja Kościoła Przemyskiego oraz Kościoła Tarnowskiego, która ukazuje, że owym budowaniem na skale – a skałą jest Chrystus – byli święci tej ziemi, jak błogosławiona Karolina Kózkówna i błogosławiony biskup Pelczar oraz wielu kandydatów na ołtarze i bohaterskich obrońców Ojczyzny. To symbioza wiary i patriotyzmu wydała tak wielkie owoce świętości”¹⁹.

Zresztą pierwszemu biskupowi rzeszowskiemu od samego początku rządów w diecezji towarzyszyła nie tylko świadomość wstawiennictwa świętych patronów pochodzących z tych terenów, lecz także bogate dziedzictwo, z którym przychodził do Rzeszowa. „Przychodzę do was, do Rzeszowa – napisał w innym miejscu. Przychodzę z królewskiego miasta Krakowa od świętego Stanisława biskupa i męczennika. Z miasta, w którym świadectwo świętych zaznaczyło się w sposób szczególny i w ciągu całych dziejów Ojczyzny. Przychodzę od świętego Maksymiliana – męczennika Oświęcimia, gdzie świętość zaowocowała świadectwem najwyższej miary wielu męczenników za wiarę i Ojczyznę”²⁰.

18. „Zwiastowanie” 1(1992) nr 1, s. 15.

19. List pasterski z okazji uroczystego rozpoczęcia posługi biskupiej w diecezji rzeszowskiej, „Zwiastowanie” 1(1992) nr 1, s. 18–19.

20. Tamże, s. 19.

Takie nastawienie biskupa Kazimierza Górnego do powierzonej mu przez Stolicę Apostolską misji, tudzież niezwykle konstruktywna i twórcza współpraca kreatywnego duchowieństwa rzeszowskiego i równie ohochoze zaangażowanie wielkiej rzeszy ludzi świeckich, już to ze szczebla zróżnicowanej administracji, już to z grona oddanych wiernych, przyniosło – jak się dość rychło okazało – wspaniałe owoce. Cała jednak mądrość biskupa polegała na tym, że potrafił umiejętnie wykorzystać ów potencjał i solidarnie zmobilizować do współpracy w imię dobra dla młodziutkiej diecezji oraz wiekowego i dynamicznie – także z racji powstałego tu biskupstwa – rozwijającego się Rzeszowa. Miał zatem wybitny historyk tej diecezji, ks. dr Andrzej Motyka, w pełni uprawnione podstawy do skonstatowania – co warto tu przywołać w formie swoistego podsumowania ważnego etapu tworzenia diecezji rzeszowskiej – że „budowniczy tej diecezji” z wielkim zaangażowaniem podjął realizację zadania, wyznaczonego mu przez papieża Jana Pawła II. „Znalazło to wyraz w tworzonych dziełach diecezjalnych. Przede wszystkim jego zasługą było zorganizowanie podstawowych struktur różnych instytucji diecezjalnych, m.in. Kurii Diecezjalnej (1992), Kolegium Konsultorów (1992), Instytutu Teologiczno-Pastoralnego im. błogosławionego Józefa Sebastiana Pelczara (1992), Wyższego Seminarium Duchownego (1993), Rady Duszpasterskiej Diecezji (1996), Sądu Biskupiego (1997), Muzeum Diecezjalnego (1997), Kapituły Katedralnej (2000); utworzenie wielu organizacji katolickich, jak np. Caritas Diecezji Rzeszowskiej (1992) czy Akcja Katolicka (1995), a także otwarcie diecezji na środki społecznego przekazu: przy jego udziale powstały: diecezjalne radio „Via” (1994), prasa – „Źródło Diecezji Rzeszowskiej” (1992), „Niedziela Południowa” (1998), „Droga Rzeszowska”, „Zwiastowanie. Pismo Diecezji Rzeszowskiej” (1992), „Resovia Sacra. Studia Teologiczno-Filozoficzne Diecezji Rzeszowskiej” (1994). Pierwszy ordynariusz rzeszowski był też inicjatorem Synodu Diecezji Rzeszowskiej, rozpoczętego 24 marca 2001 r. oraz wielu diecezjalnych akcji duszpasterskich. Od samego początku troszczył się też o odpowiednie przygotowanie wykładowców seminarijnych, wysyłając regularnie wielu księży na studia specjalistyczne w kraju i za granicą. Nadto zabiegał o rozwój sieci parafialnej i dekanalnej, o budownictwo sakralne oraz wspierał tworzenie nowych placówek charytatywnych. Opublikował też szereg listów pasterskich, poruszających zasadniczo bieżące sprawy duszpasterskie i społeczne. Nadto włączył się aktywnie w sprawy natury publicznej, m. in. czynnie zabiegał o utworzenie uniwersytetu w Rzeszowie”²¹.

21. A. Motyka, *Redemptori hominis...*, s. 41–42; por. Schematyzm diecezji rzeszowskiej, Rzeszów 2010, s. 47–60; „Zwiastowanie” [Wydanie specjalne – Jubileusz 25-lecia sakry biskupiej i 50-lecia kapłaństwa pasterza diecezji rzeszowskiej J. E. Ks. Bpa Kazimierza Górnego], Rzeszów 2010, s. 3–99.

Wprawdzie w 2013 roku biskup Kazimierz Górny odszedł na zasłużoną emeryturę, ale pozostał i pozostanie w historii jako organizator i budowniczy struktur diecezji rzeszowskiej, na których niezwykle owocnie i dynamicznie buduje Jego następca, biskup Jan Wątroba przy konstruktywnej i wydatnej współpracy biskupa pomocniczego Edwarda Białogłowskiego.

ESTABLISHMENT OF THE DIOCESE OF RZESZÓW IN THE CONTEXT OF THE REORGANIZATION OF THE STRUCTURE OF THE CHURCH IN POLAND IN 1992

Summary

After the systemic changes in Poland, the possibility of full normalization of the administrative division of the Church in Poland was born. In addition, it was favored by the pontificate of John Paul II, well-versed in the civil and ecclesial Polish reality, the establishment of diplomatic relations with the Holy See and the resumption of the apostolic nunciature in Warsaw. Over half a year of preparation, the bull "Totus Tuus Poloniae populus" was sanctioned on March 25, 1992, which referred to, among others, Diocese of Rzeszów. Although the attempts to set up such a unit were made in 1900 and later in 1920 and 1924, John Paul II's personal decision to set up a diocese based in Rzeszów.

Słowa kluczowe: Dzieje ustroju kościelnego w Polsce, bulla „Totus Tuus Poloniae populus”, diecezja rzeszowska, biskup Kazimierz Górny

Key words: History of the church system in Poland, bull "Totus Tuus Poloniae populus", Diocese of Rzeszów, Bishop Kazimierz Górny

BIBLIOGRAFIA

Acta Apostolicae Sedis 17(1925), s. 273–287.

Acta Apostolicae Sedis 84(1974), s. 657–659.

Acta Apostolicae Sedis 84(1992) pkt. VI, s. 1105.

Akta Konferencji Episkopatu Polski, t. 13, Warszawa 2007; t. 15, Warszawa 2009.

Dekret Nuncjatury Apostolskiej w Polsce, „Zwiastowanie. Pismo Diecezji Rzeszowskiej” 1(1992) nr 1, s. 12–13.

Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus*, w: *Sobór Watykański II. Konstytucje–Dekrety–Deklaracje*, Poznań 2001, nr 22.

- Góralski W., *Reorganizacja struktur administracyjnych Kościoła katolickiego w Polsce dokonana przez Jana Pawła II odpowiedzią na konieczność unormowania sytuacji powstałej po II wojnie światowej oraz na apel Soboru Watykańskiego II*, w: *Progrediamur oportet in spe. 20-lecie bulli Jana Pawła II Totus Tuus Poloniae populus. Księga jubileuszowa dedykowana Jego Ekscelencji arcybiskupowi Józefowi Kowalczykowi metropolicie gnieźnieńskiemu Prymasowi Polski z okazji złotego Jubileuszu kapłaństwa*, red. A. Mazurek, Warszawa 2012.
- Hierarchia catholica medii et recentioris aevi sive summorum pontificum S. R. E. cardinalium ecclesiarum antistitum series*, t. 8, wyd. R. Ritzler, P. Sefrin, Patavii 1978.
- Informacja biskupa polowego o istocie i strukturze Ordynariatu Polowego*, „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej” 48(1993) nr 5, s. 251–257.
- Jakubowski W., Solarczyk M., *Organizacja Kościoła rzymskokatolickiego na ziemiach polskich od X do XXI wieku*, Warszawa 2011.
- Konkordat Polski ze Stolicą Apostolską*, Lwów 1925, s. 10-13, 40-52.
- Kowalczyk J., *Dojrzewanie czasu. Wybór dokumentów, przemówień i homilii 1989–1998*, Poznań 1998, s. 131–136.
- Kumor B., *Granice metropolii i diecezji polskich (968–1939)*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 22(1971), s. 352.
- Kumor B., *Historia Kościoła*, cz. 8 – *Czasy współczesne 1914–1992*, Lublin 2004.
- Kumor B., *Projekty zmian w organizacji metropolitalnej i diecezjalnej w Polsce (1918–1928)*, w: *Kościół w II Rzeczypospolitej*, red. Z. Zieliński, S. Wilk, Lublin 1980, s. 53–62.
- Kupczewska J., *Biskupa Józefa Sebastiana Pelczara Mój życiorys*, w: *Święty Józef Sebastian Pelczar (1842–1924). Rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego i biskup przemyski*, red. A. Kubiś i in., Kraków 2005, s. 88.
- List pasterski z okazji uroczystego rozpoczęcia posługi biskupiej w diecezji rzeszowskiej*, „Zwiastowanie” 1(1992) nr 1, s. 18–19.
- Łukomski S., *Konkordat zawarty 10 lutego 1925 roku pomiędzy Stolicą Apostolską a Rzeczypospolitą Polską*, Łomża 1934.
- Masalski R., *Bulla Episcoporum Poloniae coetus – geneza i konsekwencje*, „Kościół w Polsce. Dzieje i Kultura” 12(2013), s. 145–157.
- „Miesięcznik Pasterski Płocki” 77(1992) nr 6, s. 336–356.
- Moskal T., *Bulla Totus Tuus Poloniae populus – geneza i konsekwencje*, „Kościół w Polsce. Dzieje i Kultura” 12(2013), s. 160.
- Motu proprio papieża Jana Pawła II *Apostolos suos* z dnia 21 maja 1998 r., AAS 90(1998), s. 641–658.

Nowe diecezje Kościoła katolickiego w Polsce, red. L. Adamczuk, W. Zdaniewicz, Warszawa 1994.

Piekarski A., *Wolność sumienia i wyznania w Polsce*, Warszawa 1979.

Schematyzm diecezji rzeszowskiej, Rzeszów 2010.

Tarnowski M., *Arcybiskup Józef Bilczewski. Krótki rys życia i pracy*, Lwów 1924.

Tokarczuk I., *Z przemyskiej „Twierdzy”*, cz. 1, oprac. L. Żbikowska, Marki 1998, s. 215, cyt. za: A. Motyka, *Redemptori hominis. Dziesięciolecie diecezji rzeszowskiej (1992–2002)*, Rzeszów 2002, s. 12–13.

„Zwiastowanie”, Wydanie specjalne – Jubileusz 25-lecia sakry biskupiej i 50-lecia kapłaństwa pasterza diecezji rzeszowskiej [J. E. Ks. Bpa Kazimierza Górnego], Rzeszów 2010.

Żaryn J., *Dzieje Kościoła katolickiego w Polsce (1944–1989)*, Warszawa 2003.